

EEN BAKERMAT VAN HET KAPITALISME : BRUGGE IN DE 14DE EEUW *

J. MURRAY °

Dames en Heren,

Ik beschouw het vanavond als een dubbele eer achter dit spreekgestoelte te mogen staan. Als Amerikaan vooreerst, vind ik in uw belangstelling een bewijs dat mijn land en volk toch meer kunnen produceren dan hamburgers en dinosaurussen. Er bestaat inderdaad bij ons een interesse en respect voor de middeleeuwse geschiedenis van Europa, een tijdperk dat zowel de Amerikaanse als Europese cultuur diep heeft beïnvloed. Ten tweede is het kader waarin deze lezing georganiseerd wordt - het Levend Archief - iets dat mij nauw aan het hart ligt, want ik ben er al jarenlang van overtuigd dat het stadsarchief een van de al te weinig bekende juwelen van Brugge is. Ik hoop dat deze lezing de eerste in een lange reeks zal zijn, en dat de vereniging "Levend Archief" zal bijdragen tot een grotere waardering voor het stadsarchief bij Bruggelingen en Brugs-voelenden overall.

Ik wil even een moment stil blijven staan bij het begrip "Levend Archief" - Wat betekent zo'n naam eigenlijk? Voor velen, misschien de meesten, is een archief een plaats waar dode papieren berusten, en waar zeker geen verstandig mens binnenstapt om iets "levendigs" te vinden. Dat is natuurlijk verkeerd en het is overbodig om te diep op zo'n misverstand in te gaan. Maar de vraag kan terecht worden gesteld : Wat is de rol van een archief in de samenleving, en wat heeft dit met leven te maken? Ik kan alleen mijn mening als historicus, dat wil zeggen als gebruiker van archieven, naar voren brengen, met de stelling dat een geslaagd archief, zoals

* Tekst van een lezing gehouden in het Stadsarchief van Brugge op 27 januari 1994 voor de leden van de VZW "Levend Archief". Het hier behandelde thema wordt momenteel uitvoeriger ontwikkeld in een Engelstalig boek dat binnenkort zal verschijnen.

° Historicus, Associate Professor van de University of Cincinnati, U.S.A.

het stadsarchief, de plaats dient te zijn waar het heden en het verleden met elkaar in contact komen en de geschiedenis in de breedste zin des woords gecreëerd wordt. Let op, ik zeg niet geschiedschrijving omdat slechts een heel klein gedeelte van de "geschiedenis" op papier gezet wordt. Ik bedoel integendeel dat de geschiedenis bestaat uit herinneringen tot leven gebracht ofwel door persoonlijke ervaringen ofwel door contact met de bronnen die onder andere in archiefdepots worden bewaard en toegankelijk gemaakt. Kortom, geschiedenis is niets anders dan het proces van bekendmaking van het verleden onder levende wezens, en een "levend" archief moet, om die naam waard te zijn, dit proces bevorderen.

Het archiefwezen is de kunst of wetenschap die ik beschreef en waarvan het Brugs stadsarchief voor zoveel aspecten een toonbeeld is. Maar vanavond wou ik bij wijze van spreken de tweede stap zetten en een historische bron uit het stadsarchief te voorschijn halen om te proberen deze papieren weer tot leven te brengen. Het gaat over zes zogenaamde grootboeken van de gefailleerde Brugse geldwisselaars Willem Ruweel en Collard de Marke, die uit 1366-1370 dateren.

Deze boeken schuilen achter het nummer 305 in de *Beknopte Inventaris*, met de vermelding dat ze (en ik citeer) "eigenlijk...niet rechtstreeks van de stedelijke administratie afkomstig, doch door overeenkomst of inbeslagname daarbij (zijn) terechtgekomen." Het is dit laatste "het inbeslagname van bewijsstukken voor een proces" dat hoogstwaarschijnlijk de aanwezigheid verklaart van deze bronnen in een instelling waarin zij blijkbaar niet thuishoren, en gelukkig, want anders zouden zij zeker verloren zijn gegaan. Zij zijn immers de oudste bronnen van hun type in heel Noord-Europa. Het inbeslagname van de goederen en papieren van die gefailleerde wisselaars heeft te maken met een waarborg die de stad aan verschillende naties van vreemde kooplieden toestond om de verliezen van hun leden bij zo'n faillissementen te vergoeden. Dus de privé-registers van Ruweel en de Marke zijn allereerst "bronnen" geweest voor de stadsadministratie in haar pogingen om de buitenlanders zoet te houden, ondanks de financiële zorgen van Brugge destijds. Eens hun rol als wettelijke bescheiden was afgelopen, zijn de grootboeken ergens op een plank gezet en daarna compleet in de vergetelheid geraakt gedurende bijna zes eeuwen.

Het was ironisch genoeg in een jaar dat ook bekend staat voor faillissementen - 1929 - dat een jong boekhouder en amateur-histo-

ricus, de Antwerpenaar Raymond de Roover, naar Brugge kwam om de grootboeken te bestuderen. In de loop van de volgende negentien jaar, maakte de Roover de resultaten van zijn onderzoek bekend in een reeks artikels die werden samengevat in een boek met als titel *Money, Banking and Credit in Mediaeval Bruges*, gepubliceerd in 1948 in de VS. Sindsdien is het boek een klassieker geworden met het gevolg dat Brugge een belangrijke plaats blijft innemen in alle historische werken gewijd aan de economische geschiedenis van de middeleeuwen.

In zijn werk heeft de Roover veel aandacht besteed aan de interne werking van de Brugse markt, vooral de activiteiten van Italiaanse kooplui in Brugge. Hij heeft ook een licht kunnen werpen op het boekhoudings- en overschrijvingssysteem van de geldwisselaars met de grootboeken van Ruweel en de Marke als belangrijkste bron. De beroepswoekeraars kwamen ook aan bod met hun werkzaamheden bij het lenen op pand. De Roover heeft in zijn beeld van de Brugse zakenwereld een zeer duidelijke hiërarchie van bevoegheden geschetst : Italiaanse wisselhandelaars verantwoordelijk voor langeafstand transacties door het verhandelen van wisselbrieven, geldwisselaars voor plaatselijke transacties door geld in deposito te ontvangen en het op bevel over te schrijven, en woekeraars voor het verstrekken van consumptie-krediet. Het waren vooral de technische aspecten van de Brugse markt die de Roover onderzocht en daardoor is er een ernstig gebrek aan belangstelling voor de sociale achtergrond. Met andere woorden, men zoekt tevergeefs in *Money, Banking and Credit in Mediaeval Bruges* naar twee onderwerpen : de essentiële rol van huwelijk en familie, en de juiste betekenis van de geldwisselaar in de organisatie van de Brugse markt destijds. Een nieuwe kijk op de grootboeken van Ruweel en de Marke kan deze twee lacunes in de Brugse geschiedenis helpen vullen.

Voor ik dit onderwerp aansnij, moet ik een woordje uitleg geven over wat eigenlijk een middeleeuwse wisselaar was. Geld in de middeleeuwen bestond bijna uitsluitend uit muntstukken; de taak van de wisselaar was dus in de eerste plaats het uitwisselen van vreemde munten. Daarnaast, zoals eerder gezegd, hadden Brugse wisselaars voor 1305 een systeem van bankrekeningen uitgewerkt waarin overschrijvingen van de ene rekening op een andere mogelijk waren. Ze zijn in zekere zin bankiers geworden. Vanaf 1307 oefenden de wisselaars hun beroep uit in de kamertjes die grensden aan de Nieuwe of Waterhalle in de huidige Philipstockstraat. In de

volksmond werd die plaats, officieel de Sint-Pietersbrug genoemd, omgedoopt tot de Wisselbrug, en ze bleef die naam dragen tot aan het einde van het Ancien Regime.

Ik wil het nu hebben over de wisselaar Willem Ruweel ook bekend als Guillaume Ruyelle. Hij was hoogstwaarschijnlijk Bruggeling noch Vlaming van afkomst. Zijn naam verwijst naar een Franse, misschien Fransvlaamse oorsprong en dankzij het prachtig nieuw woordenboek van Frans Debrabandere kunnen we die situeren in het gebied rond Kamerijk, Rijsel of Doornik. Dit wekt maar weinig verbazing aangezien er veel inwijkelingen uit die regio actief waren in het laat-middeleeuwse Brugge, vooral in de geldhandel. Onze Guillaume Ruyelle maakte deel uit van deze kooplieden en was wellicht al betrokken in de een of andere handelssector voor hij de beslissende stap in zijn carrière deed met zijn huwelijk dat rond 1350 plaatsvond. Zijn bruid was de poortersdochter Margariet van Ruuslede die het recht op een van de vijf vrije wissels staande op de Wisselbrug inbracht in de huwelijksgemeenschap. Dus door het huwelijk van Margariet en de min of meer ingeburgerde Willem ontstond de wisselbank die de naam Ruweel zou dragen.

Economisch gezien, vulde de inbreng van de twee partijen elkaar goed aan. Ruweel was waarschijnlijk al een ervaren koopman met een reputatie in de Brugse zakenwereld toen hij trouwde. Margariet bracht met haar wisselkantoor de mogelijkheid mee om een aanzienlijk kapitaal te investeren in de handelsaktiviteiten van haar man. Het was de gangbare praktijk onder de Brugse wisselaars leningen uit te schrijven of andere beleggingen te doen uit de hen toevertrouwde sommen. Het voordeel van zo'n systeem voor een koopman als Ruweel is overduidelijk. Maar er was ook voordeel voor Margariet, want de reputatie van de wisselaar speelde een beslissende rol bij het aantrekken van deposito's, aangezien de vrijwel enige waarborg voor de klant van de middeleeuwse wisselbank de goede naam van de bankhouder was. Er was ook in een ander opzicht voordeel te halen uit het huwelijk. In het gewoonterecht vormde een huwelijk een soort vennootschap waarin alle goederen gemeen gehouden worden onder toezicht van de man, maar niettemin wordt het recht van de vrouw op haar inbreng en de helft van de aanwinsten gewaarborgd in geval van het overlijden of faillissement van haar man. Dus bestond de mogelijkheid het grootste gevaar van de middeleeuwse wisselbank te vermijden - met name door verkeerde beleggingen of wantrouwen van klanten het gehele familiekapitaal te

verliezen ten gevolge van een faillissement. Op die manier wordt de helft van het familievermogen in veiligheid gesteld tegen eventuele schuldeisers.

Er was ook een fifty-fifty taakverdeling voor wat het voeren van de zaak betrof. Margariet had voor haar deel de leidende rol in het dagelijks beheer van het wisselkantoor, bijgestaan door vier tot vijf assistenten. Dit was zowel makkelijk als verwarrend, want vier op de vijf droegen de naam Jan of Hannekin. Het waren haar zoon Jan Ruweel, een verwant, Jan van Ruuslede en twee knapen, Jan van Risele en Jan de Hersin. Af en toe duikt ook een tweede zoon - Copin - op. Het bleef beslist een familie-zaak en het feit dat al de werknemers meestal met de verkleinvorm van hun naam genoemd worden, suggereert dat al die Jans minderjarig waren.

Dat een vrouw zo'n vooraanstaande rol in een wisselbank innam hoeft ons nauwelijks te verbazen. De wissel was al twee generaties in de familie Van Ruuslede toen Margariet hem erfde, en waarschijnlijk had ze daar al wat ervaring in voor haar huwelijk. Er was bovendien in Brugge een sterke affiniteit tussen wisselbanken en vrouwen : een moeder en dochter hielden zo'n wissel vroeger in de 14e eeuw blijkbaar zonder mannelijke inmenging. Het was ook destijds de gewoonte voor een weduwe de zaak van haar man voort te zetten na zijn dood. Twee van de concurrenten van Ruweel en De Marke waren in feite weduwen die de wissels van hun overleden echtgenoten bleven openhouden. Er waren ook een aantal onafhankelijke vrouwen die lopende rekeningen bij Ruweel en De Marke hadden, nog een bewijs van de belangrijke rol van de vrouw in de middeleeuwse stadseconomie.

Willem Ruweels beleggingsactiviteiten gebeurden zover we ze kunnen uitmaken op drie manieren : onroerend goed, handel en stadsfinanciën. Normaal gezien is vastgoed een gevaarlijke belegging voor de middeleeuwse wisselaar omdat het daarin belegde geld moeilijk te recupereren is in geval van geldnood in de bank. Ruweel schijnt rekening te hebben gehouden met dit nadeel door zijn voorkeur voor commercieel vastgoed. In de handel zocht Ruweel partners; een ervan was de Brugse waard Jacob Sconeberghe, en er moeten anderen uit het milieu van de waarden en makelaars zijn geweest. Last but not least was er Ruweels belangstelling voor de publieke sektor door het pachten van stadsaccijnzen.

Een accijns was een stedelijke belasting op het verbruik van goederen, meestal verpacht aan partikulieren tegen een vooraf besliste en betaalde geldsom. In Brugge waren de zogenaamde vier grote accijnzen allemaal belastingen op drank, met die op wijn als de belangrijkste inkomstenbron. Het pachten van de wijnaccijns eiste veel kapitaal en savoir faire, want de pachter moest goed weten wat de opbrengst van de accijns zou kunnen zijn om zijn bod goed in te schatten. Anders was er geen winst voor de pachter en het kon zelfs gemakkelijk tot zwaar verlies leiden in geval van een misrekening. Geen wonder dat de meerderheid van de pachters van de wijnaccijns in Brugge afkomstig was uit de rijkste poortersgeslachten. Ruweel greep waarschijnlijk te hoog in zijn pogingen om winst te halen uit de wijnaccijns en ten gevolge daarvan ging hij in 1370 failliet.

Een faillissement van een geldwisselaar bracht ernstige consequenties met zich mee : inbeslagname door de stad van Ruweels goederen, verkoop ervan en terugbetaling aan de rekeninghouders voor zover mogelijk. De stad moest borg staan voor de verliezen van sommige vreemde kooplieden. Het zou het einde van het verhaal zijn geweest voor Ruweels wisselbank.

Maar de les van dit verhaal ligt niet in het faillissement maar in het voortzetten van het wisselkantoor door Margariet, die het eigenlijk had ingebracht, en als zodanig buiten het bereik bleef van de schuldeisers. Willem is daarna wel van het toneel verdwenen, maar zijn zonen, Jacob en Stasin, waren achtereenvolgens in het bezit van het wisselkantoor in opvolging van hun moeder. Het wisselkantoor werd uiteindelijk verkocht kort na 1400 - een generatie dus na het faillissement. Het treffend voorbeeld van de Ruweels en hun wissel, bewijst het belang van de sociale geschiedenis voor wat men vroeger als puur economisch verschijnsel beschouwde. Een huwelijk heeft immers veel aspecten - persoonlijk, sociaal en zelfs economisch, die allemaal moeten afgewogen worden.

Wij zijn minder goed ingelicht over de biografie van onze tweede wisselaar, Collard de Marke. Via zijn registers leren we iets over zijn vrouw, die wellicht niets met het wisselkantoor te maken had, en meer over zijn zoon, die ook Collard heette. Collard de jonge is wel in de familiezaak betrokken, en nam de bijzaak van lakeninvoerder en verkoper voor zijn rekening. Er staat ook een vermelding van zijn huwelijk in de registers van zijn vader met de mededeling dat de receptie plaatsvond in een bekende Brugse herberg.

Om de gasten op te vrolijken, werd het aanzienlijk bedrag van 12 pond groot aan wijn besteed. Veel meer weten wij jammer genoeg niet.

De compensatie voor dit gebrek aan personalia komt door de omvang van de bewaarde registers van De Marke : vijf grootboeken die samen meer dan 3500 bladzijden tellen plus twee indexen van het vierde register. In die registers kunnen wij de werking van een belangrijke wisselbank van binnenuit waarnemen, samen met zijn situering in de bredere handelswereld. Wat wij eigenlijk vinden bij De Marke, is een beeld van een echt financieel systeem dat in veel opzichten het onze benadert, waarbij de moeilijkheden rond de betaalmiddelen van die tijd legio zijn. Nauw verbonden met de diensten van de wisselaar, waren die van de andere sleutelfiguur van de Brugse "service sector", de waard-makelaar, of hostellier, zoals hij in de middeleeuwen genoemd werd.

Er is tamelijk veel over de Brugse waard-makelaars bekend dank zij de publikaties van Professor van Houtte en het mooie boek ter gelegenheid van het 325-jarig bestaan van de Kamer voor Handel en Nijverheid van Andries Van den Abeele en Michael Catry. Het is dus algemeen bekend dat Brugse waarden veel diensten aan hun buitenlandse gasten aanboden, onder andere kost en inwonen, bemiddeling bij transacties en stockering voor goederen. Wat minder nadruk heeft gekregen in de literatuur is het feit dat waarden ook dienst deden als bankiers, vooral voor gasten uit Noord-Duitsland, de Hanzekooplieden. Oppervlakkig gezien, zouden deze activiteiten van de hostelliers zware concurrentie voor de wisselaars kunnen zijn, maar in de praktijk ontstond er een goede samenwerking tussen de waard en de wisselaar.

Zoals eerder gezegd, waren de middeleeuwse betaalmiddelen bij uitstek gouden of zilveren munten of in sommige gevallen kwantiteiten van ongemunt goud en zilver. De waarde van een munt wordt bepaald door de goud- of zilverinhoud, die in dezelfde muntreeks kon verschillen ten gevolge van gebruik of zelfs door de onnauwkeurigheid van het muntatelier waar het stuk werd gemunt. Onhandiger nog was de wettelijke verplichting om uitsluitend de munt te gebruiken van het land of regio waar de transactie plaatshad : natuurlijk was het munten en hermunten een rijke bron van inkomsten voor de houder van het muntrecht, in Brugge, de graaf van Vlaanderen. Om de situatie nog complexer te maken, was het de gewoonte van Graaf Lodewijk van Male om al "zijn" munten letterlijk ongeldig te ver-

klaren met de bedoeling zijn winstmarges op te drijven door zowel winst te halen uit het hermunten als uit de reductie van de goud- of zilverinhoud van de munt. Men kan zich gemakkelijk voorstellen wat voor een chaotische situatie dit eigenlijk was. Een hoge graad van specialisatie was vereist om al de muntsoorten te herkennen en de juiste waarde van elk te constateren. En dit was nu de aanleiding tot samenwerking tussen de waard en wisselaar die heel vaak in de registers voorkomt.

De behoefte van de gasten aan munten was een belangrijke zorg voor de waard, die daarvoor een beroep deed op de deskundigheid van de wisselaar. Een mondelinge bestelling was alles wat nodig was om een "zak" (zo wordt het letterlijk in de registers beschreven) muntstukken van De Marke wissel naar de herberg te brengen. Aangezien De Marke tenminste twaalf verschillende gouden muntsoorten in zijn kassa had, uit onder andere Engeland, Venetië en Castilië, moet de kunde van de wisselaar hoog aangeschreven zijn geweest.

Maar de geldnood van de vreemde koopman hield niet op met de gouden en zilveren munten die gewoonlijk gebruikt werden in de handel. Er was ook een behoefte aan geld dat als betaalmiddel voor de kleinere transacties van het dagelijks leven diende : het zogenaamde "zwart geld." Deze geldsoort had niets met belastingontduiking te maken, wel met het uiterlijk van een muntstuk dat hoofdzakelijk uit koper vervaardigd werd. Brugse waarden blijken altijd een aanzienlijke voorraad van deze munten in huis te hebben gehad, en de wisselaar was de bemiddelaar van het grafelijk muntatelier en de hostellier. Als sleutelpersoon tussen koopman en muntatelier speelde de wisselaar ook de rol van kanaal waarlangs ongemunt goud en zilver naar de munt kon vloeien om daar te worden gemunt. De Marke was op dat gebied de grote specialist onder de Brugse wisselaars en hij heeft zowel waarden als andere wisselaars van vers gemunte geldstukken voorzien.

De samenwerking van waard en wisselaar kon ook over langere afstanden verlopen. In de Marke registers staan veel voorbeelden van geldtransacties tot stand gebracht door de connectie waard-wisselaar tot ver buiten Brugge. Ik moet me tevreden stellen met het citeren van maar twee gevallen. Een paar jaar geleden kreeg ik toevallig een brief in de bus van Professor Werner Paravicini (toen van Kiel, nu van Parijs) met het verzoek om naar een transactie in een register van De Marke te zoeken die vermeld staat in een rekenboek van

Jean de Blois, heer van Gouda en Schoonhoven, verricht tijdens zijn kruistocht in Pruisen in 1369. Ik had het enorm geluk de betaling van 300 écus van de Blois, via zijn rekening, aan Clais van der Buerse, lid van de bekende familie van Brugse hosteliërs, in het grootboek van De Marke te kunnen achterhalen. Het gaat hier over de financiering van kruistochten in Oost-Europa, een geliefkoosde activiteit van de Europese adel, waarbij Brugge fungeerde als financiële hoofdstad.

Een tweede even treffend voorbeeld dateert uit juni 1368, toen een Spanjaard, die Pelegrin de Palmes heette, in Brugge aankwam als passagier van het schip "De Ster van Navarre". Hij was te gast bij de Brugse waard Jakop van la Fine, bij wie veel Spaanse kooplieden logeerden. Kort na zijn aankomst, ontving de Palmes 300 Vlaamse pond op zijn rekening bij De Marke als betaling van losgeld van de heer D'Esne en de heer Haveskerke, twee edelen dus.

Hoogstwaarschijnlijk gaat het hier over losgeld voor Franse en Vlaamse krijgsgevangenen in Spanje in dienst van de beroemde Franse kapitein Bertrand du Guesclin. Ook is het frappant wat er met dat geld is gebeurd na afloop van de transactie. Men moet zich realiseren dat 300 pond groot gelijk was met zo'n 30 jaar loon voor een geschoolde arbeider, hier was "high finance" in werking. In plaats van het geld mee te nemen, wat gevaarlijk was in de "waanzinnige 14e eeuw," verkoos de Palmes het geld te storten op de rekening van zijn waard. Zijn bedoeling was allicht zijn saldo bij Van la Fine te wisselen met een ander Spaanse koopman met Brugse connecties na zijn terugkomst in Spanje. Geld op een Brugse rekening was dus even veel waard als klinkende munt, zonder de risico's van transport.

De Brugse "financial service" sektor was dus gekenmerkt door de samenwerking van waard en wisselaar, die door hun verschillende specialisaties elkaar aanvulden. De eerder aangenomen stelling van een hardnekkige concurrentie tussen de twee is onjuist. Het valt gemakkelijk aan te nemen dat een belangrijk deel van Brugges succes als middeleeuwse handelstad vooral te danken is aan dit "network" van diensten en financiële mogelijkheden.

Er bleven ook andere activiteiten die uniek waren voor de wisselaar. Deze hebben meestal te maken met het geldverkeer op regionaal vlak. Dit bood de klant de mogelijkheid via zijn rekening bij De Marke betalingen in andere steden te verrichten, of geld uit zijn Brugse rekening te halen als hij zich in een andere stad bevond. Hiervoor moeten ook twee voorbeelden voldoende zijn. Al in de

14e eeuw waren de jaarmarkten van Antwerpen belangrijk voor kooplieden die hun hoofdzetel te Brugge hadden. Er zijn veel sporen van dit handelsverkeer in de folio's van De Marke, maar er zijn ook overvloedige aanduidingen dat het mogelijk was voor de te Brugge gevestigde koopman geld van zijn rekening bij de Marke te halen tijdens zijn aanwezigheid op de Antwerpse jaarmarkt. Dit gebeurde via vertegenwoordigers die De Marke ter plekke had, of, zoals in het laatste rekenjaar van de grootboeken, door bemiddeling van de jonge Collard de Marke, die tegelijkertijd de familiale lakenhandel te Antwerpen voerde.

“Last but not least” was er de mogelijkheid vanuit Brugge geldtransfers uit te voeren naar andere steden in de regio. Het middel hiervoor was samenwerking onder wisselaars uit Brugge en andere steden die een wederzijds boekhoudingssysteem hebben opgezet. In de praktijk bood dit de mogelijkheid om geld van een rekening in Brugge over te schrijven op de rekening van de wisselaar waarnaar het geld betaald moest worden. Na verwittiging, kon de andere wisselaar de tweede overschrijving doen naar de eventuele begunstigde. Het drukste kanaal voor dit soort geldverkeer bij De Marke was de rekening van de te Valenciennes gevestigde geldwisselaar, Thierry Brochons. Hier ging het over financiële en commerciële samenwerking tussen twee wisselaars waarbij niet alleen geld werd verhandeld, maar ook lakens uit Valenciennes en ongemunt goud en zilver. De Marke had ook soortgelijke relaties met wisselaars in Doornik, Gent, Douai, Bergen en Geraardsbergen.

Besluit

Samengevat bieden de nieuwe gegevens over Willem Ruweel en Collard de Marke, die ik in de loop van mijn onderzoek samengebracht heb, een beter inzicht in het dagelijks leven van de Brugse financiële wereld in zijn bloeitijd. In Ruweels geval leerden we het belang kennen van de sociale geschiedenis in dit milieu. Per definitie was een wisselkantoor een familiezaak en dus afhankelijk van de ingewikkelde realiteit van huwelijkspolitiek en familiebezit. Hoe meer wij weten over deze complexe realiteit, hoe beter we ook de economische geschiedenis van de Brugse markt kunnen verstaan.

De Marke en zijn zeer uitvoerige grootboeken geven een idee van de omvang van de Europese financiële wereld waarvan Brugge een

centrum was. Het was een drukke wereld van handel en geld waar de geldwisselaar een belangrijke positie bemachtigde door zijn veelzijdige deskundigheid qua munten en handel. Samen met de Brugse waard, vormden de herberg en wissel het "brandpunt" bij uitstek van de Brugse markt. Het was grotendeels dit partnerschap dat Brugge recht gaf op de naam bakermat van het kapitalisme voor Noord-Europa in de late middeleeuwen.

